

19

MAYIS

SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

Cilt : V

Haziran - Temmuz 1941

Sayı : 50

19 MAYIS

Samsun Halkevi Mecmuası

Cilt : V Haziran — Temmuz 1941 Sayı : 56

Kabotaj Hakkının Millî Bayrağa Geçmesi

[*]

Emin HEKİMGİL

Aziz Dinleyicilerim,

Bugün Türk Denizcilerinin bayramı, kabotaj hakkının milleti mize geçtiği bir gündür. Lozan muahedesi bize tam bir istiklâl temin ederken her türlü iktisadî ve ticarî imtiyazlara bir son vermişti.

Denizcilğe Türk milleti bütün milletlerden evvel başlamıştır. Bunu bize eski zamanlar tarihi isbat etmektedir. Orta Asya'da medeniyetin temellerini atan milletimiz iç denizlerde ilk gemiyi işletti

Akdeniz, Karadeniz ve Kızıldenize gemiciliği Türkler götürdü. Ön Asya memleketlerine sahip olduğumuz zaman denizlere karalar kadar hâkimdik. Karadeniz bir Türk gölü, Akdeniz üç çevresile bizim olmuştı. Kızıldenizde ise yalnız Türk bayrağı dalgalanıyordu. Harp ve ticaret gemilerimiz bu denizlerden başka Atlas ve Hint denizlerinde de işliyordu. 16 ncı asırda dünyaya siyaset, askerlik ve iktisadî bakımlardan hâkim olduğumuz zaman yenilmiş ve bizden yardım bekleyen Fransız'ları himaye için Kanunî Sultan Süleyman bazı imtiyazlar verdi.

Bu imtiyazlar içinde şuda vardı. Yabancı milletlerin gemileri Fransız bayrağı ile Türk limanlarına gireceklerdi. Osmanlı devleti zayıflayıp her sahada gerilemeye başladığı vakit bu imtiyazlar milletin başına en büyük bir belâ oldu. Bütün Avrupa devletleri

[*] Bir Temmuz'da Halkkevi radyosile neşrolunmuştur.

Kapitülasyonlardan istifade ettiler. 19 uncu asırda denizlerde artık Türk ticaret gemileri gözükmüyordu. Kendi limanlarımızda bile yabancı gemiler işliyor; yükletme, boşaltma, tahlisiye fener işlerine yabancı şirketler bakıyor ve bu yüzden milyonlar kazanıyorlardı. Tanzimatla memlekette bir kalkınma hareketi başladığı zaman denizcilliğimize de ehemmiyet verilmeye başlandı. 1844 de seyrisefain idaresi kuruldu. Gerek hususî servetlerle işletilen gemiler ve gerekse seyrisefain idaresi her türlü haklara sahip yabancı şirketlerle rekabet edemiyor, denizcilğimiz bütün gayretlere rağmen ilerleyemiyordu. Bu sıralarda vapurları tamir için havuzlarda kurulmuşsada rekabet ve suiistimaller bunları hiç deregesine indirmişti. Bu yüzden denizcilğimiz çok geri kaldı, Trablus garp harbi, Balkan harbi hatta Umumî harbi kaybetmemizde denizcilüğimizin geri oluşunun büyük tesirleri vardır. Nihayet millî mücadelede İstanbul buldan kaçak olarak getirtilen cephaneler fekakâr denizcilerimizin sonsuz gayretleriyle küçük tekneler ve mavnalarla naklolunuyordu. İstiklâl mücadelesinde muzafer çıkan Türk milleti bütün haklarını almak gayesinde idi. İsmet İnönü'nün Lozan'da mücadele etmesi büyük müşküllere uğraması bu sebeptendi. 20 İkinciteşrin 1922 de başlayan 24 Temmuz 1923 de imzalanan Lozan bize tam bir istiklâl getirdi. Bu istiklâl yalnız askerliğimizde, siyasetimizde, toprak bütünlüğümüzde değil iç ve dış her işimizdedir. Asırlardan beri içimizi kemiren kendi topraklarımızda imtiyazlı birer efendi gibi dolaşan yabancıların bütün haklarına son verdi. 4000 kilo metre uzunluğunda olan Türk sahillerinde yalnız Türk gemileri işleyecek; nakliye, kılâvuz, tahlisiye, yükletme ve boşaltma hep bize ait olacaktı.

Lozan muahedesinin 9, 10, 12 inci maddeleri bunlara aittir.

Yabancı şirketler çıkmamak niyetile o kadar sağlam yerleşmişlerdiki Lozan'da 1926 senesinden itibaren kabotaj hakkı tamamen Türk bayrağına geçiyordu. Şirketler o zamane kadar işlerini tasfiye edeceklerdi.

Arkadaşlar, kabotaj hakkını aldıktan sonra Cumhuriyet hükûmeti denizciligimize büyük yardımlarda bulundu. Millî şirketler himaye edildi. Yeni gemiler alınmaya başlandı. 1923 de 26930 tondan ibaret olan gemi tonajı, 1926 de 52000 tonu bulmuş bugün ise 200,000 tona yaklaşmıştır. Ayrıca tersanemiz islâh edilmiş küçük gemiler yapıldığı gibi, yerli ve yabancı büyük gemilerde memleketimizde tamir edilmeye başlanmıştır.

Denizcilik denince her şeyden evvel harp gemileri gözümüzün önüne gelir. Vaktile dünyanın en büyük deniz kuvvetlerine sahiptik. Türk harp gemileri akdenizi göl haline getirmişti. O zamanın en yüksek gemicileri olan Venedik'liler en büyük gemileri İstanbul tersanelerinde yaptırıyorlardı.

Barbaros çocukları Türk bayrağını şereften şerefe koşturuyor, denizler Türk gücünün karşısında eğiliyordu. Bugün de Türk denizciliği sularımızı koruyacak kuvvettedir. Her gün daha kuvvetlenmekte ve ehemmiyet kazanmaktadır. Türk denizcileri de Barbaros'un torunları olduklarını daima isbata hazırdırlar.

Yurttaşlarım,

Bugün kabotaj hakkının bizde başlamasından onbeş yıl geçmiş bulunuyor. Her geçen yıl Türk denizciligini daha mükemmelleştiriyor. Deniz bayramınız kutlu olsun.

İstiklâl Marşı ve Mehmed Akif

F. ATABEK

Mehmed Akif edebiyatımızda bir din şairi olarak tanınmıştır. Ona, Kemal gibi, Fikret gibi vatan şairi demek bu yüzden biraz güç olmuştur. Akif'i anan kalemler bu noktada mutlak dururlar. Halbuki; İsmail Habip onun için çok güzel bir cümle kullanmıştır.

— Türk şairiyim diyenin şiirinde Türk hayatından levhalar yok. Din şairiyim diyen safahat nazımında ise bunlar bol bol ve bucak bucak var. Yalnız Akif'in idealindeki bütün hata, milletleri yükselten kuvvetin sadece din korkusu olduğunu söylemesi ve mefkûre birliğinin kudretini görememesidir diyor. [1]

İşte bunun için Akif'e edebiyat âleminde din şairi denilmiştir. Yoksa o, ömürleri birer cenaze peşinde geçen Hâmid ve Recai zadenin mütemadiyen ölüm terennüm etmeleri gibi, bütün şiirlerinde din sayıklamış değildir. İsmail Habip'inde söylediği gibi sadece dini esas tutunmuştur. İşte bunun içindir ki ona «softa» da demişlerdir. Halbuki o öyle bir varlıktır ki ne bir şairi âzam gibi bir Fatma için yanmış ne de bir felâkette Ekrem gibi Nejad için ağlamıştır. O yalnız vatan için ağlamış ve yanmıştır. Şairlerin hangisi bir şiirle, «Vatan şairi» sıfatı lâayık görülemeyen o «Softa» kadar ebedileşmiştir. O safahat nazımı ki yalnız İstiklâl marşıyla Türklükle yaşıyor ve yaşayacaktır. Bu ebediyet hangi şaire nasip oldu?

Maarif Vekâletinin bir İstiklâl marşı yazdırmak için açtığı 500 lira mükâfatlı ve 724 şairin iştirâk ettiği müsabakaya;

— Milletin kurtulacağını para ilemi söyleyeceğim, diyerek girmemişti.

Onun para için müsabakaya girmediğini bilen Hamdullah Suphi, şu mektubile onu bu müsabakaya iştirâke davet etmişti.

« Pek aziz ve muhterem efendim,

İstiklâl marşı için açılan müsabakaya iştirâk buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zatı üstadanelerinin matlûp şiiri vücûda getirmeleri, maksadın husulü için son çare olarak kalmıştır. Asıl endişenizin icap ettiği ne varsa hepisini yaparız. Memleketi bu müessir ve tehyic vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz va tekrar eylerim efendim. » [2]

Bu mektuptan sonra Akif müsabakaya girmiştir.

Büyük marş her söylendiği zaman, gözlerimi mıhladığım bayrağın bir tarafında Mustafa Kemal'in granitler gibi sert ve azımkâr başını, diğer tarafta da Akif'in açık ve temiz çehresini mutlaka beraber görürüm. Biri Cumhuriyet gibi bir eserin, diğeri bu eseri ebedlere kadar haykıran ve haykırtan kudretin kendisidir.

Talebesi Mehmed Ali'ye yazdığı bir şiirinde : [3]

Mağmum iki üç nevha işitdise işitti.

Bir hoşça seda duymadı benden hele yurdum.

Dediği zaman, bir gün yurduna İstiklâl marşını vererek, o duyuramadığı sesini sevgili yurdunun üçra köşelerine kadar ulaştıracağını ve bu seda ile de milleti gibi ebediyeti bulacağını hiç düşünmüş mü idi acaba ?.. Fakat o bundan da gurur duyma yacak kadar tavazu sahibiydi.

Hasta yatağında iken kendisine, bu şiiri niçin safahata koymadın diyen Mithat Cemal'a :

— O benim değil memleketimindir demişti.

Mithat Cemal « Mehmed Akif » isimli eserinde :

— Onu İstiklâl marşile gömdüler. Kıymetinden biri İstanbul'un toprağına kendi eserile gömülen ilk ölü, diyor.

Bütün eserlerinde kendinin bir hiç olduğundan bahseden büyük Akif, yine bir kıt'asında :

Beni rahmetle anarsın ya işitsen bir gün

Şu sağır kubbeye haip sesimin dindiğini..

Diyorki : Şu iki mısraında bile, sessiz ve istekle bir adam olarak ölüp gideceğini söyleyen Akif, o kubbeye ebediyen dinmeyecek olan sesini acaba şimdi de duyabiliyor mu ?

[1] Edebi yeniliğimiz eserinde.

[2] Mithat Cemal'ın « Mehmed Akif » isimli eserinden.

[3] Hicaz Valisi Ahmed Ratıp Paşanın oğlu.

Tavşan Dağı

Fuad PINARDAĞ

Merzifon, Havza, Vezirköprü—Gümüşhacıköy kazaları arasında imtidat eden meşhur Tavşan dağı, silsilesi dâmeninden zirvesine kadar (eteğinden tepsine kadar meskûn ve mevrû olup ahcar ve eşcarile... Taşile, toprağıle, ağacile, otu ve çayirile istifade bakımından eşi az bulunur mübarek bir dağdır.)

Müverrih Tevbid Beyin ifadesine göre Romalılar zamanında ismi (EFTİMOS) dur. Selçukiler zamanında anasıl Vezirköprü'den eski ismi (GEDEGARE) kasabasından yetişmiş ümeradan Taşhan adile anılarak Taşhan dağı denilmiştir. Sonraları muhaffef olarak Taşan dağı denmiştir. Doğrusu Taşhan dağıdır. Eski beratlar bunu tevsik etmektedir.

Çelebi Sultan Mehmed Amasya'ya gelip (Müşürüf) denilen köye otağını kurarak bu dağda tavşan avlarmış. Merzifon'lular otağın kurulduğu yere (Müşerref) diyerek isim vermişler. Bu köye şimdi Muşuruf diye söylenmektedir. Taşhan dağını tavşan avına saydı gâh ittihaz kılındığından (Tavşandağı) söylenmiye başlanmıştır.

Çelebi Sultan Mehmed Merzifon'da bir medrese ki, kapısı şah eserdir. Bir cami inşa ettirmiş ve ayrıca da Sultan Alâeddini Selçukinin inşa ettirdiği eski camii şerifi ihyaen tamir ettirmiştir. Eski cami bilâhare yanmıştır. Şimdi arsa halinde bir şahsın mülktüdür. Buraya çok güzel bir umumî kütüphane binası kurula bilir. Çok yakışır. Merzifon'lularımızın gayretleri gerektir.

İşbu eski camiyi ikinci defa Fatih Sultan Mehmed de tamir ettirmiştir.

Çelebi Sultan Mehmed Tavşan dağı yaylahklarını her yıl icara verip yağ hasılâtının olduğu gibi medrese ile eski cami ve medreseönü camilerine varidat ve masarifatına karşılık olarak koymuştur.

İşte tavşandağı dediğimiz dağ, Selçukilerden Taşhan denilen zata aittir. Nitekim Havza ile Kavak arasında sınır olan sıralı sıralı dağları da Selçukilerden Sultan Mes'ud Altınbaş'a ait imiş.

Tavşan dağının yeli Merzifon'a, seli Vezirköprü'ye derler. zengin mermer madeni vardır. Evsafı itibarile birinci derecede suları mebzûldur.

KUZUMA

O kara gözlerinde neş'eye pek meyil var,
Olma kuzum dünyada bir acının esiri.
Sabah olur, ovaya çıkar sürüyle davar;
Kalk yürü kuzucağım! vücudun zinde, diri.'

Bahar geldi gül, oyna, kırlarda mele ve koş
Şu dertli gönlüm gibi, bülbüller olmuş sarhoş
Bülbül gibi sen de öt, sen de atıl, aşkla coş!
İç korkma kana kana hayat denen eksiri..

Hasret kalmış, diyorlar dertli kaval sesine
Gitte nağmeni uydur çobanın bestesine,
Kulak ver şu kalbimin ebedi hevesine;
Kuzum ben sana yazdım ruhumdan bu şiiri.

M. Şükrü FIRAT

Yarının Düşüncesi

*Ruhumda başlayacak bir mücadele anı
Gözlerim görmeyecek ne gurubu, ne tanı,
Bir volkan fışkıracak belki benim içimden
Bilmem ne göreceğim, bilmem hangi hiçimden?
Belki beni bir rüzgâr uzağa savuracak,
Belki beni bir diyar acıyla kavuracak.
Belki serap olacak bütün ömrüm, hayatım
Belki çölde sönecek parlayan külliyyatım.
Mânasız cümlelerle dizilen satırlarım
İşte bu satırlarla mazimi hatırlarım,
Bir mazi ki kaybolan münkariz bir virane
Kalbimin tâ içinde istiraplar pervane..
Günlertmin ardından sürüklenip hal gelir,
Bu halin bahçesinde güllere zeval gelir.
Fakat benim gözlerim yarını göremiyor
Kararan hayalimi ümitler öremiyor.*

Beratiye FIRAT

TÜRKÜM

« Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım »
Ben, hakkın, adaletin koruyucusu Türküm,
Sapanıma güvenir, silâhıma taparım
Vatan için ölmektir millet yolunda ülküm..

Medeniyet yıkılıp mahvolursa da bu cihan
Huruş eder, tarihe damarlarımdaki kan,
Can katar, şan veririm asırlara soyumdan..
Ben Oğuz'un torunu, Bozkurt'un oğlu Türküm

M. Şükrü FIRAT

ÇİÇEKÇİLİK :

Çok Güzel Bir Çiçek Yıldız Çiçeği

Rasim EKMEN

Yıldız « Dahlia » : Sempatik bir çiçektir. Gerçi kokusu yoksada, manzarası çok hoştur. En eski ve en güzel bahçe çiçeklerinden biridir. Sevimli ve cazip, cazip olduğu kadar da orijinal bir güzelliكتedir. O kadarki, bu çiçeğe; neş'e, zevk ve güzellik sembolü dememekte hata etmiş oluruz. Yıldız çiçeğinde gizli bir sırrın « Güzellik sırrı » saklı bulunduğu hissini veren bir varlık sezilir. Her an için ılık bir sempatinin tesiri altında, ruhumuzu okşar, biraz da hassasiyetimizden kaybettirir. Bu ise onun oldukça lirik oluşundan ileri gelir.

Yıldız çiçeği : Büyük ve karakteristik bir evsafa maliktir. Muhtelif renk ve şekillerde bulunur. Türlü türlü renklerin en güzel nümunelerini verdiği gibi, bunlar içerisinde yaradılışları ayrı ayrı birer harika teşkil edebilecek cinsleri çoktur. Çiçeğin her türlü şekli ve vaziyeti itibarile zevkimizi ziyadesile okşayabilecek bir kudrettedir.

Soğanlı çiçeklerin en güzellerinden olan yıldız çiçeğinin, çeşitleri pek çoktur. Katmerli, katmersiz, melez ve kaktüs olmak üzere cinsleri vardır. Boyları 0,80—1,80 M. arasındadır. Muhtelif renklerde bulunurlar. Beyaz, kırmızı, kadife, mor, sarı, eflâton, kavun içi, portakal rengi, fes rengi.... vesair renklerde olduğu gibi bu renkler arasındaki nuanslarda da bulunurlar. Bunlar melez yıldız çiçekleridir. İki ve bazen üç rengi ihtiva ederler. Çok orijinal ve enteresan bir güzelliكتedir. Meselâ; merkezi kırmızı ve kenarı beyaz gibi...

Katmersiz çiçekler ise, çok iri ve 15—20 santim kutrunda olanları vardır.

Yıldız çiçeği bilhassa çiçek demeti için çok elverişli ve aynı zamanda çok gösterişli bir durum arzeder.

Yıldız çiçeği, yüksek boylu ve bodur olmak üzere de iki kısma ayrılır. Her iki kısmında ayrı ayrı kendilerine mahsus hususiyetleri vardır. Bunlardan yüksek boylu olanlar; genel olarak daima bahçelerin kenarlarına ve bodur olanlarını da münferit veya toplu olarak orta tarhlara dikmelidir. Keza bodur yıldızlar; saksılar içerisinde de yetiştirilmeye değer. Çok mebzul çiçeklerle saksıya pek yaraşır.

Yıldız çiçeğinin her gün için yeni yeni çeşitleri elde edilmekte tedir. Son zamanlarda tamamen top şeklinde çiçek açan çeşitleri elde edilmiş, manzarasını fevkalâdeliğiyle hususî bir kıymete maliktirler.

Sevdiği toprak :

Killi kumlu ve eski çürümüş iyi gübre ile (hususile koyun gübresile) bolca karıştırılmış, çok kuvvetli topraklardan hoşlanır. Bu toprağa bir miktar kömür tozu ve az miktarda kül karıştırılırsa çiçeğin üzerine daha müsait tesir icra eder. Böylece çiçek fidanı hem çok kuvvetli ve hemde iri mebzul çiçekler açar.

Üretilmesi :

Yıldız çiçeği aşağıdaki usullerle çoğaltılır :

1 — Tohum vasıtasıyla.

2 — Çelik

3 — Yumru

4 — Aşı

1 — Tohumla çoğaltma ancak daha dayanıklı ve yeni çeşitler elde etmek için müracaat edilen bir usuldür. Tohumlar bir kısım funda, bir kısım ince dere kumu ve bir kısımda çürümüş yaprak harcından müteşekkil toprağa, şubat'ın onbeşinden mart'ın sonuna kadar ya adi veya sıcak yastıklara ekilebilirler. Tohumlar çimle ninceye kadar ara sıra sulanır ve fideler 3, 4, 5 yapraklı olunca ya bir yastık içerisinde veya küçük saksılara şaşırtılarak yine

saksısıyla beraber sıcak yastıklara gömülerek mayıs'ın başlangıcına kadar yastık içerisinde bekletilir. Bundan sonra havalar ısındığında genç fideler çürümüş bol koyun gübresile gübrenilmiş toprağa, bahçeye birer metre ara ile dikilir ve iyi bir bakıma tabi tutulursa aynı sene eylül'de çiçek açarlar.

2 — Çelikle çoğaltma : Çelik yapmak için kapalı ve sıcak bir mahal veya camekâna ihtiyaç vardır. şubat'ta bir sene evvelki yumrular camekânda yarı yarıya kum ve funda toprağına gömülüp ve hafifce sulanarak filizlendirilir. Husule gelen filizler 8—10 sm. boy alınca kaidesinden yumrunun az bir parçası üzerinde kalacak şekilde çakı ile kesilir. Aynı toprağı ihtiva eden küçük saksılara çeliklenirler. Üzerine cam kapanır, yalnız sulandığı zaman açılır. Üç hafta zarfında çelikler köklenir. Bundan sonra yine camekânda bir kısım funda, bir kısım ince dere kumu ve bir kısım çürümüş yaprak harcından müteşekkil toprağa dikilirler. Yan dallar hasıl etmek için tepelerini budamak icap eder.

Nisan'a kadar fidanlar camekânda bırakılır. Hava tamamen ısınıp don tehlikesi kalmadığı zaman bahçeye ve arzu edildiği bir yere, fakat kuvvetleninceye kadar da bir parça gölgeli bulundurmalıdır.

3 — Yumru ile çoğaltma : Tohumla çoğaltmada ilk sene ya hiç veya bir çiçek elde edilir. Mebzul çiçek, çok kuvvetli ve büyük fidan elde etmek istiyorsak yumru ile çoğaltmayı yapmamız icap eder. Yumrular ya teker teker yahut kısımlara ayrılarak dikilirler. Ve yahutta olduğu gibi toplu da dikilebilirler.

Yumruların dikileceği toprak : bol gübreli ve orta derecede suyu tutan topraklar olmalıdır. Çok su tutan topraklar muzırdır. Yumruların çürümesine sebep olur.

Yumrular nisan sonunda dikilmelidir. Yaza doğru temmuz'da koyun yeya kuş gübresinden yapılacak şerbetle sulamalıdır. Yalnız şerbeti vermezden önce fidanları su ile sulamalı ve ondan sonra şerbet verilirse daha faideli olur. Fidanlar susuzluktan çabuk müteessir olduklarından sık sık sulandırılmasına dikkat etmelidir.

Kışın yıldız yumrularını topraktan çıkarıp muhafaza etmek lazımdır. Mart'ta sıcak yastık veya camekânda önce çimlendirmeli ve ondan sonra nisan'da bahçeye dikmek en iyi usuldür.

Son zamanlarda bir çok yeni yeni harikulâde yıldız varyeteleri elde edilmesi üzerine, aşı usulü ile üretilme pek o kadar kullanılmadığından izahından sarfı nazar ediyoruz.

DİVANÜ LÛGAT -İT- TÜRK

TERCÜMESİ Dolayısıyla

Kâzım DİLCİMEN

Biraz geç kalmışsak ta yine muhterem okurlara bir hizmet olur düşüncesiyle bu kitaptan bahsetmeği zait görmüyoruz. Bizim bu yazımız; ne bir tenkit ne bir tahlildir. Maksadımız kitaptan, tercümesinden ve bunlarla münasebeti olan şeyler hakkında bir konuşmadan ibarettir.

Kitabı Divanü Lûgat —it— Türk, adından da anlaşılacağı üzere Arapça yazılmış bir Türk lûgatidir. Selçuklular zamanında Araplara türkçe öğretmek maksadile yazılmıştır. Müellifi; Hüseyin oğlu Kaşgar'lı Mahmud'dur. Mütercimi Bay Besim Atalay, metinde gördüğü bazı kayıtlardan müellifin ümera soyundan kılıç ve kalem sahibi bir zat olduğunu tercemenin mukaddemesinde yazar.

Eser yalnız bir tek zümrenin meselâ yalnız Oğuzların veya yalnız Karlukların kullandığı türkçeden ibaret değildir. Hepimiz biliriz ki, Türk zümrelerinin konuştuğu türkçe, lehçe itibariyle bazen birbirine benzemezse de —dünyanın diğer milletlerine nazaren — Türk lehçeleri birbirine bir hayli yakındır. Kaşgar'lı eserinin her tarafında; kelimelerin umumî mi, yoksa hususî farkları var mı, gibi düşüncelere cevap verecek mahiyette malûmat vermiştir.

Eser; 464 göçme yılında yazılmağa başlanıp 2 yıl sonra yani 466 yılında (Milâdî 1072 de) nihayete erdirilmiştir [1].

[1] **Kilis'li muallim Rifat**'ın nezareti altında bastırılan arapçe nüshasının kapaklarında (Tarihi telifi 466 senesi hicriye) yazıldığı gibi, **Necip Asım Bey** de; (Eski savlar) ın başlangıcında « 464 senesi başlanıp iki yıl sonra itmam edilen «Divanü Lûgat-it-Türk» diye malûmat vermiş bu defa basılan tercemesinde ise **Bay Besim Atalay** (Kaşgar'lı kitabının sonunda 464 senesinin Cemaziyelevvelinin guresinde yazmaya başladı: «Dört kez gözden geçirdikten ve iyice süzdükten sonra 466 de bitti» demiş olmasına bakılırsa 464 hicri ve 1068 milâdide başlanmış iki sene üzerinde çalışıldıktan sonra 466 hicri ve 1072 de bitirilmiş olduğu anlaşılıyor...) DLT't. XIV «Divanü Lûgat-it-Türk tercemesi mukaddime». Fakat **Bay Besim Atalay** burada bir rakam hatası yapmaktadır. Her halde kitabın dört cildini teşkil edecek olan kısımda bu, tashih edilir: 464 senesi milâdî (1068) e değil (1070) veya 1071 e tesadüf etmektedir. Cemaziyelevvel ayının ifade edilmesi milâdî senenin kat'î olarak tesbitine hizmet edebilir.

Kaşgar'lı Mahmud arzusunda muvaffak oldu mu yani araplar lardan türkçe öğrenen veya öğrenmeğe yeltenen kimseler olmuş mudur, bilemeyiz. Yalnız elimizdeki tercemenin istinat ettiği yegâne nusha, eserin yazıldığından, en az 200 yıl sonra, aslı İran'lı olan Bekir oğlu Şam'lı Mehmed tarafından istinsah edilmiş olan nushadır. Eserin 200 sene sonra Şam'da istinsah edildiği düşünülürse ve ön asyaya bu asırlarda daima bir sel gibi Türk boylarının aktığı hatırlanırsa bu eser, vazifesini yapmış gibi görünmektedir diyebiliriz. Fakat eser bilhassa 1333 mali yılında tab ve neşredildikten sonra tanınmış ve dünyanın bütün türkologları tarafından hırsla tetkik edilmiştir. Almanca, Macarca, Rusça, Fransızca ve İngilizce kitap ve makaleler yazılmıştır.

Gramer kuralları : Bu eserde türklükle ilgili zengin bir çok malûmat vardır. Bilhassa Türk dili kuralları hakkında bol bol ve tekrar tekrar bir çok malûmat mevcuttur. Birinci cildde serpmeye bir halde ve icbına göre sarfedilen gramer kaideleri olduğu gibi ikinci cildde de tam 106 sahife bu işe hasredilmiştir. Vakıa bu kurallar bizim bugünkü dilimize tamamı tamamına uygun değil - se de Türk dilinin tarihî gremeri noktasından pek önemlidir.

Kitaptaki Harita : Basma kitabın birinci cildinde —Türkçe tercemesinin 2 nci cildinde— mevcut bir harita ayrıca kıymet taşıyan bir mevzudur. Bu harita bir daire içersine yapılmıştır, renklidir; dağlar kırmızı, nehirler mavi, denizler koyu yeşil renkle, şehirler sarı yuvarlakla gösterilmiş, yazıları kara zemini aktır.

Haritaya göre dünyanın her tarafını firdolayı deniz çevirmiştir. Garbi şimali, pek soğuk olduğundan insanların oturmasına müsait olmıyan yerlerle garpta denizlerin berisinde pek sıcak olduğu için yine insanların barınmasına elverişli olmıyan yerler gösterilmiştir. Bunların şimal kutbu ile Sahrayı kebir olduğu anlaşılıyor. Bu malûmattan başka şarkı cenubide Arzı Ye'cuc ve Me'cuc şarkı şimalide nesnas yani maymunların oturduğu yerler de gösterilmektedir. Bunların birincisini belki Japonya ikincisi için de o zamanlarda ve oralara yakın yaşıyan halkın gidemedikleri bu yerler hakkında hayali şeyler tasavvur ve zikrettikleri fikrini ileri sürebiliriz.

Haritaya göre Türkler dünyanın yarısından fazla bir yerde oturmaktadırlar.

Oğuzlar ve damgaları : Eserin ehemmiyetli ve kıymetli yerlerinden birisi de Oğuz kelimesinin tarifinde Oğuz boylarının damgalarını aynen göstermesidir. Malûm olduğu üzere Türklerde mülkiyet hakkı pek eskidir. Hayvanlarını damgalıyan boy artık malının kaybolacağı endişesini duymaz. Bu damgaları, aynen bizim de burada göstermemiz mümkün değildir.

Bunların en basiti vaktile Anadolunun işgali sırasında (Canık) ülkesine kesif olarak yerleştiklerin bildiğimiz Dodurga türklerinin damgalarıdır ki bu, eski rakkamlarla 78 (=vΛ) e pek benzer.

Türklük ve Türklüğe dair: Müellif Kaşgarlı Mahmud hemen bütün Türk boylarını dolaşmış tanımıştır. Daima Türklüğü ile öğünür Türklüğü yükseltir. Eserinin mukaddimesinde : « Tanrının devlet güneşini Türk burçlarından doğdurmuş olduğunu ve onların mülkleri üzerinde göklerin bütün tegrelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yer yüzüne ilbay kıldı..... » der [1] .

Türk kelimesini de izah ederken : Nuh'un oğlunun adıdır... Ad olarak Türk adını Ulu Tanrı vermiştir... İbni Ebiddünya'nın ahır zaman üzerine yazmış olduğu kitabında Ulu Yalvaca (Peygambere) tanıkla varan bir hadisi yazmıştır. Yüce Tanrı, « Benim bir ordum vardır, ona (Türk) adını verdim, onları Doğuda yerleştirdim. Bir ulusa kızsarsam Türkleri, o ulus üzerine musallat kılarım » diyor. İşte bu, Türkler için bütün insanlara karşı bir üstünlüktür. Çünkü Tanrı onlara ad vermeği kendi üzerine almıştır; onları yer yüzünün en yüksek yerinde, havası en temiz ülkelerinde yerleştirmiş ve onlara « Kendi Ordum » demiştir.

Bununla beraber Türklerde güzellik, sevimlilik, tatlılık, edep, büyüklere ağırlamak, sözünü yerine getirmek, sadelik, öğünmemek, yigitlik, mertlik gibi öğülmeğe değer, sayısız iyilikler görül mektedir [2] .

Bundan sonraki diğer bir Türk lûgati izah edilirken Türk kelimesinin vakit ve kemal mânalarına geldiğini söyler.

[1] Divanî Lûgat-it-türk tercemesi (DLTt.) Cilt 1 sahife 3 ve DLT. 1-2

[2] DLTt. I,350 ve devamı. Arapçası C. I. , S : 293 ve devamı.

Osmanlılardan Fatih zamanına gelinceye kadar kullanıldığını yakinen bildiğimiz Uygur alfabesinden de bahsetmektedir: “Kaş - gardan yukarı Çinedek çepçevre bütün ülkelerinde Hakanların ve sultanların yazıtları, mektupları —Eskiden beri— bu yazı ile yazılagelmiştir,, [1] diyor ve bu harfleri de gösteriyor.

Kitapta kullanılan harfler: Kitabında kullandığı alfabe arap harfleri ise de arapçada kullanılmayan fakat o zaman Türkçede mevcut olduğu için bildirmek mecburiyetinde kaldığı harfleri de işaret etmiştir. (J) ki bugün Türkçede ekseriya (C) e çevirerek kullandığımız harf ve bugün bizim için de talâffuzu imkânsız [B] ile [F] harfi arasında söylenir diğer bir harf. Mahmud Kaşgarî bunu üç noktalı [F] ile göstermektedir.

[J] Harfini içine almış kelimeler nisbeten azdır : Ajun [Acun], üjök [hece] , ajmuk [akşap], arju [çakal], üjme [dut ağacı], ünüjin [umacı], ağu [ağız „ilk süt”] , avujun [palamut meyvası] , tejik [tacik=İranlı] , bujin [ağulu bir ot], nijdağ [bileği taşı], kurugjun [kurşun], çijtürdi [çökertti], çüjtürdi [çekti, gerdi] .

Bugün şayet kullanıyorsak ekserisini [v] e çevirerek kullandığımız üç noktalı [F] ise —ki mütercim bunu [W] ile göstermiştir— oldukça fazladır : Ewet [evet] uwut [utanma, yemeğe veya huzura davet], ew [ev], ewin [evin], ıwrik [ibrik], oWruğ=ogruğ [kemigin ek yerleri] , awınç [alışma], eweklik [acelecilik], suw [su], eWdi [acele etti], kaWık [kepek], çaWuş [çavuş], tüWek [tüfek] “ bu alet bir oyuncaktır, söğüt ağacının kabuğu boru gibi çıkarılarak içine konulan dane ile çocuklar tarafından kuş avlamağa yarar ” seWük [sevilen], teWsi [tepsi], aWçı [avcı], kaWşı kaş [ince çatık kaş] , süWlin [süglün = sülün] , taWruk [çabukluk = çabuk davranma], keWrek [kamış ve gevrek her şey], keWşek [gevşek], teWey [deve], teWlülendi [hilekârlar yolunu tuttu = tefeci oldu] kıWçaklandı [kıpçak kılığına girdi] .

Görülüyor ki bugün bu kelimeleri kullanıyorsak bu harfi ekseriya [v] ye çevirerek kullanıyoruz. Bazen (P) harfine çevirerek te kullanılmaktayız : Kıpçak, tepsi, kepek gibi bazan (B) gibi : İbrik

[1] — DLTt. I, 8 ve 10. DLT. I-7 ve 9.

bazan (F) gibi: Tüfek, tefe; bazan büsbütün düşürüyoruz yâni atıyoruz, kullanmıyoruz yahut pek dikkat edilirse ancak hissedilecek bir şekle sokuyoruz: su ve sülün gibi.

Kaşgarlı (zal) harfini de kullanır. Biz şimdi bu harfle yazılanların hemen hepisini (Y) gibi kullanıyoruz. Azak [ayak], azgır [aygır], kuzu [kuyu] gibi.

Fakat Kaşgarlı hiç [P] [Ç] harfini ve kelime başında hiç bir zaman (G) harfini kullanmıyor. Bunun sebebi, bu harflerin de Arapçada kullanılmamasıdır. Fakat nedense (J), üç noktalı (F) yi kitabına geçiren Kaşgarlı bu hususta hiç bir kayıda bulunmuyor. Bir de şu ihtimâl vardır; bunları da ifade etseydi her halde eser araplara daha yabancı gelecekti. Kelime başına gelemeyen (G) harfine gelince bu zaten Türkçede esastır. Anadolunun yumşak muhiti bize [kâf] ları yavaş yavaş [acem kefine—kâfi farisi ye—] çevirtti diyorlar. Bunun böyle olduğunu biz de her zaman görürüz.

Savlar: Divanü Lûgat-it-Türk âdeta bir Türklük ansiklopedisi dir. Tarih ve coğrafyaya hizmet edecek bir hayli malûmattan başka biz iki cildde bir çok ta sav=saW [ata sözü] tesbit ettik Esasen vaktile Necip Asım Bey'in de istifade ettiği bu kitaptan en mühim gördüğü bunlardı. 3 cildde bir kaç mükerrerden sarfinazar [290] sav serpiştirildiğini söyler. Bastırdığı [Eski savlar] da bunların [276] sını ihtiva eder. Fakat bunlardan iki tanesi esasen [sav] değildir. [S. 31] deki birinci sav, bir âdettir. (S. 50) deki 3 üncü sav da bir ta'bir hatta bir sıfattır. Bunlar mecmudan çıkarılırsa (274) sav kalır. Necip Asım Balhasan Oğlu, kitabının mukaddimesinde üç noktalı [F] leri (V) harfine çevirdiğini söylediği halde 43 üncü sahifeden itibaren hemen hepisini (F) ile göstermiştir..

Bu savlardan istifade ile eser neşredenlerden biri de Necip Asım Beyden önce eserini neşreden Kastamonu dava vekillerinden Abdülhâd Nuri'dir (1). Atalar sözü adile neşrettiği eserinde 251

[1] Abdülhâd Nuri, Kastamonu Barosu ikinci reisi idi. (Biz Abdülhâd hakkında kendi eserinde vermiş olduğu malûmattan istifade ederek bu bilgiye sahibiz). 29 Haziran 1334 de İstanbul'da idi. Eserini bastırmağa başlamıştı. İki formasını azınlık mürettepler elile bastırdıktan sonra 4 yıl kadar bir zaman geçtiği halde mütebakisini bastıramamıştı. 1338 yılında Kastamonu'ya geldi. Kastamonu vilâyet matbaası müşkül bir mevkide idi, bir yıl daha vakit geçtikten sonra Vali Süleyman Necmi Bey zamanında memleketinde, geri kalan 2 formadan fazlasını bastırdı. 1334 de başlanıp ancak 1339 da neşredilen bu eserin arkasında verilen malûnata göre muharririn 21 matbu veya gayri matbu eseri vardır. Bu eserler içinde (Milli Destanlar) 8 aded (İsfendiya oğulları Meskûkâtı) (Halep kitabeleri) (Edirne tarihi) gibi adları göz alan eserlerle manzum olarak (Ölen kızım) (Şehit kızı)

sav varsa da bu zatin 102 numaralı savı kendi itirafı ile de bir âdettir. 170 numaralı ise sav değil bir parçadır, bir destan parçasıdır. Bunların ikisi savlardan çıkarılırsa 249 sav neşretmiş olar. Bu iki eser üzerinde benim fazla durmamın sebebi Bay Besim Atalay'ın tercemesi başında (Bu kitaptan faydalanan eser yazarlar) arasında Abdülhâd Nuriden hiç bahsedilmemiş olmasıdır. Bir hayli emek ve sıkıntılarla basıldığı anlaşılan bu eser öğreni-lüp te bu kısımda bahsedilseydi hem bir kadirşinaslık olur hem yazı eksiksiz olurdu.

Biz bu savlardan bir kaçını olsun burada neşretmekten kendimizi alamıyoruz :

Yazıdaki süwlin ezergeli ewdeki takagu içginma

(Kırdaki sülünü ararken evdeki tavuğu kaçırma) [1]

Kiçik uluğka turuşmas, kurguy songurka karışmas

(Küçük büyüğe karşı koyamaz, atmaca songura karşı duramaz) [2]

Tağ tağka kawuşmas, kişi kişige kawuşur

(Dağ dağa kavuşmaz, adam adama kavuşur) [3]

Manzum parçalar: Savlardan başka bu kitapta Türkler arasında bilindn bir çok şiir parçaları da mevcuttur, ki sayıca savlardan daha az değildirler. Bunlarla meşgul olarak ve bir birine uygunlarını yanyana getirerek bunlardan bazı büyücek parçalar meydana getirmek mümkündür. Bunlar « Bizim edebî eskiliğimiz olduğunun açık birer bürhanıdır. Zaten Orhon abidesi de bir çok edebî parçaları ihtiva etmiyor mu idi? »

(Nidayı intikam) (Yunan harbi destanı) gibi edebî diğer eserleri de olduğu anlaşılıyor. Farisiye aşınadır, hatta (Sadı ve Gülüstan) adlı eserinin gülüstan kısmı Türkçe manzum olduğunu yine bu ilândan öğreniyoruz. Verilen malûmattan hiç değilse bunlardan içki ve Yunan harbi destanının basılmış olduğunu anlıyoruz.

Necip Asım Bey'de (Eski savlar) nda ki o da (1338—1340) da bastırmaya başlayıp 1343 de basımını nihayetlendirdiği kitabında Abdülhâd Nuri'den hiç bahsetmemiştir. Maamafih Necip Asım Bey o zamanlarda 60 yaşını geçmişti. Ölüm korkusile eserini hemen bastırmaya başladığını mukaddemesinde söyler ki bu halde bulunan bir şahsın Anadoluda çıkan bir eser hakkında malûmatı olmasın biraz mâzur gösterir.

[1] DLTt. C. I, S. 447

[2] DLTt. II, 95

[3] DLTt. II, 103

Eserde Türk takvimi [1] Türk içtimaiyatı, inanış ve efsaneleri oyunlar ilâçlar ve yemekler vardır. Bununla eserin yalnız bir lûgat kitabı olduğu zehabının hemen önüne geçmek isterim.

Oyun tarifleri içinde Samsun'luların (İnek) dedikleri bilya (zıpzip) oyununun Türklerde eskiliği ile bir nevi futbola benzer diğer bir oyunun mevcudiyetinden haberdar oluyoruz:

Küwlük : Çamurdan fındık büyüklüğünde yapılan yuvarlaklar, kurumadan önce ve kuruduktan sonra zıpzip gibi atılır [2] .

Bandal : Ağaçtan, omuzbaşı şeklinde çıkarılan parça. Bunu çocuklar alırlar, yakarlar, geceleyin közünü birbirlerine vururlar, atarlar. Buna «ot bandal» denir, çevgen oyununda oynanır [3] .

Tepük : Kurşun eritilerek iğ ağırşığı şeklinde dökülür, üzerine keçi kılı veya başka bir şey sarılır, çocuklar bunu teperek oynarlar [4] .

Adlar : Yıldız adları, akrabalık ve şahıs adları da ihmal edilmemiştir, bu münasebetle eski Türk adlarını — terceme edilenlerden — takdim ediyoruz :

Azak, erwüz, otamış, buzraç, boluç, koluç, tapar, inalöz, tutuş, tokış, utar kümüş, tutuk, kosık, komuk kümüştiğin, alp-tigin, kutluğtigin, çağrıtigin, küctigin, kapan, kutan, çağrı, bilge, kölbilge, beglen, çuğlan, sökmen, xumarı (= hediye) kaWşut, bektür, katmış, badruk, bulgak, kulbak, togrıl, kalalduruk selcük [5]

Eserden öğrendiğimiz bir iki tabir ve âdet :

Temür kelimesinin izahında [6] kırgız, yabaku, kıpçak, ve daha başka boyların halkı and içtiklerinde, yahut sözleştiklerinde, demiri ululamak için kılıcı çıkararak yanlamasına öne korlar. (Bu kök «gök» girsin kızıl çıksın) derler, (sözünde durmazsan kılıç

[1] Türk takvimi hakkında mufassal malûmat almak için bakınız: Türk yurdu C.4 (18) sayı 19, sahife 2—17 Türk takvimi **Doktor Rıza Nur**.

[2] DLTt. I, 479

[3] DLTt. I, 482

[4] DLTt. I, 386

[5] Bu eserden başka daha 37 eserle Tarama Dergisi'nden istifade edilerek meydana getirilen ve 5600 den çok fazla Türk adlarını içine almış olan yine **Bay Besim Atalay**'ın Türk büyükleri veya Türk adları eserini tavsiye ederiz. İkinci basımı yani yeni harflisi daha âlimane ve ilâvelidir. 1930 Devlet matbaası İstanbul 65 kuruş.

[6] (DLT. I, 302) (DLTt. I, 361)

kanına bulansın, demir senden öcünü alsın) demektir. çünkü onlar demiri büyük sayarlar.

Bunu da diğer savlar gibi okurlarına sunmak isteyen **Abdül - ahed Nuri** «bu cümle emsileden madud değildir» ibaresile bunu kısaca «bu kök (demir) girsin, kızıl (kan) çıksın» diye bugünkü Türkçeye çevirdikten sonra aslında mevcut olan malûmatı ilâve ediyor ve «şu tarzı tahlif de islâmiyeti kabullerinden evvelki zamanlardan kalmış olacaktır» diyor.

Arapça nushasının cilt I sahife 359 da «tilkü : tilki. Kinaye olarak kız çocuklarına söylenir. Bir kadın doğurduğu zaman ebeden (tilki mi doğdu azu böri mü) diye sorarlar ; (tilki mi doğdu yoksa kurt mu?) demektir. Bununla (kız mı doğdu yoksa oğlan mı?) demek isterler. Kıza aldattığı ve yaltaklandığı için (tilki) denir, erkeğe yiğitliği dolayısıyla (kurt) derler.» [1]

Bu da sav olmadığı halde —**Necip Asım Beyin** hoşuna gittiği için olacak — eski savlar adlı eserine geçirmekten kendini alamamıştır (S. 31) .

Lûgatler : Eserde mevcut bazı kelimelerin bugün bile zevkle kullanabileceklerimizin bir kısmını ve mânidar bazı kelimeleri sayın okurlara arz etmeyi faydalı bulduk :

Awya Ayva, **Kökürçün** Güvercin, **Kurugsak** Kursak, **Karınca** Karınca, **Karlıgaç** = **Kargılaç** Kırlangıç, **Kızlamuk** Kızamuk, **Yumuutgan** Yumurta, **Buçgak** Bucak, [zaviye] **Sakırgu** Sakırğa, **Kasırgu** Kasırğa, **Sırıçka** Sırça, çekirge, **Müngüz** Boynuz, **Kulabuz** Kılâvuz, **Kağun** Kavun, **Artuç** Ardiç, **Sogun** sovan, **Bürge** Pire, **Sığan** Sıçan.

Tülüg erük Şeftali, **Sarığ erük** Kaysi, zerdali, **Kara erük** erik, **Ürüng kuş** Akdoğan, **Kara kuş** Tavşancıl, müşteri yıldızı, deve ayağının ucu, **Tewi kuş** Deve kuşu, **Yun kuş** Tavus, **Al kuş** Atmaca, **Kız kuş** Rengâ renk bir kuş, **Bağır** Karacığer, **Ya bağrı** Yayın ortası, **Bedük bağırılığ** Kimseye boyun eğmeyen adam vasfı **Balık** «Balk» Çamur, **Balık** Şehir, kale, **Balığ** Yaralı, **Keriş** Üstüne çıkılabilen dağ tepesi «şu halde Samsun köylerinden

[1] DLTt. I, 429

Devkiriş, Cankiriş gibi köylerin adları bu sayede anlaşılabilir demektir. **Kurç** Dayanıklı, içi dolu, **Kurç** eren Yigit «Samsundaki Kurcalan köyünün adı da bunlar sayesinde anlaşılmaktadır.» **Bük** Köşe, bucak, orman, «bununlada Çukurbük köyünün adı anlaşılmaktadır.», **Kürt** Kayın ağacı, **Çümüğ**, **Çarun** Çinar ağacı, **Suwluk**, **Ulatu** Mendil, **Katıgh** er Südü bozuk, mütereddi (!), **Kapıglı** kız Bakire, **Kıwal** burun Çekme burun, **Kirşenlenmek** Düzgün sürünmek, **Kirşen** Üstübec, **Yıplatmak** Yüzdeki kılları iplikle aldirmek, **Uragut**, **İşler** Kadın, **Bağırdak** Kadın göğüslüğü, **Kosık** Badem, fındık, kadın adı olarak ta kullanılır, **Kancık** Dişi köpek, kadınları tahkir için de kullanılır, **Eget** Cariye, hizmetçi, **Kesme** Zülûf, **Kes** Kesek, taharet için kullanılır, **Çeş** Firuze, **Tutuğ** Afsun, rehin, **Sakalduruk** Külâhın başta durması için çene altından geçirilen kaytan, **Burunduk** Yular, **Tublu** Mezar, **Kabircak** Tabut, **Tänerik** Karanlık yer mezar, **Yorınça** Yonca, **Konşu**=**koşnu** Komşu, **Başgan** Pek büyük bir balık, **Budun başganı** Ulusun başgamı, **Korum** Kaya «şu halde kara kurum kara kaya demektir», **Kuram** Silsilei meratip, **Öd** Zaman sığır, **Ogur** Zaman, **Çer** Vakit, **Köç** Saat, an, **Bart** Mayi ölçüsü, bardak, **Kewçi** Hububat ölçüğü, **Kamdu** para yerine kullanılır resmî mühürlü bez.

Köşike Az gölge, **Kölige** Koyu gölge, **Etçi** Kasap, **Kanagu** Neşter, **Çapdı** Yüzdü «şu halde limanımızdaki mavnalara verilen çapar adı bu mensedendir.» **Kelgin** Med, **Tutma** Sandık, **Burhan** Put, **Bezer** burhan Heykel, **Bibli** Karabiber, **Külgü** Sektei kalp, **Tüzün** Halim, **Çiwgin** İyi doyuran yemek mugaddi (!), **Kewgin** İyi doyuramıyan yemek, gayri mugaddi (!), **Kıw** Baht, devlet, **Taşug** Menkul mal, **Bilig** Hikmet, akıl, **Bilge** Hakîm, âlim, akıllı, **Emikdaş** Süt kardeş, **yerdeş** Aynı yerden «hemşeri!» **kadaş** Hısim, **Tizik** Saf, **Sart** Tacir, **Tagar** «Dağar» çuval, **Uzluk** San'at, **ikitti** Terbiye etti, **Öngeyük** Ayrılan, her hangi birine tahsis, **Üçlüç** Üç demirle yapılan tavşan tuzağı, **Üçgil**, **Üçgül** Müselles, **Endek** Satih, **Örküç** Sac ayağı, **Umdu** İstek, dilek, **Umducu** Dilenci, **Umunc** Umma «Bunlara hepimizin bildiği ummak umud, umgu, ummağ, umsuruk ta eklenince ümit kelimesinin ne kadar Türkçe olduğu bir defa daha anlaşılır.» **yağ ügürü** Sisam,

Eliklik Eldiven, **Ewlendi** Halelendi, **Bakır** sokum Merrih, **Bağış** Mafsal, **Uzakı** Kadim, **Tebzeşmek** Haset etmek.

*
**

Tercemenin ehemmiyeti : Biricik nushası Diyarbakır'lı **Ali Emiri**'nin kütüphanesinde bulunmakta iken ehemmiyeti nazarı dikkatı celbeden Sadrazam **Talet Paşa**'nın müdabelesi ile **Kilis'li Muallim Rifat**'ın nezareti altında aslı gibi arapça olarak 1333 mali senesinde Matbaai Amirede basılmaya başlanmış ve üç cilt halinde meraklılara ve mütehassıslara arz edilmişti.

Eserin önemi pek açık ise de arapça bilmiyenler veya arapçası kıt olanlar için istifadesi mümkün değildi. **Türk Dil Kurumu** eserin ehemmiyetini göz önünde bulundurarak vaktile bize **Maraş tarihi, Türk büyükleri ve adları, bektâşilik edebiyatı, Türk Dili Kuralları** ve daha bir çok edebî ve Türklüğe yarar eserler neşreden Kütahya Saylavı Bay **Besim Atalay**'a bunun tercemesi vazifesini vermiş ve elimizdeki ehemmiyeti ile mütenasip nefis fotolito bir tab ile kütüphanemize hediye ettiği bu tercemeyi neşretmeğe başlamıştır.

Eser ancak bu terceme ile bizim için çözülmüş oluyor. Gerek **Besim Atalay**'a gerek **Dil Kurumu**'na ne kadar teşekkür etsek azdır.

Bay Besim Atalay; arapça yazılan Türkçe kelimeleri hem harflerin halinden hem (mek) veya (mak) gibi sakıl veya hafif söylenmesini ihtar eden işaretlerden hem de bugünkü Türkçemizdeki kalıntılardan istifade ve aslına hürmet ederek terceme etmiş bulunuyor. Şimdi daha iki cildi çıkmış olduğu halde önümüzde bir dil hazinesi bulunuyor demektir. Mütercimın ifadesi gibi eser her gözden geçirildikçe kıymetli malûmat elde ediliyor.

Mütercim eseri terceme ederken mümkün olduğu kadar Türkçe ifade etmeğe çalışmış hatta bilmediğimiz yalnız bazı mınta kalarda yaşadığı anlaşılan Türkçe kelimeleri bol bol kullanmıştır. Bu kelimeler ilk nazarda hoş gibi görünüyorsa da zaten bize bir çoğu gayri menus gelen Türkçe kelimeleri tanıtan eserin bir de alışmadığımız kelimelerle anlatılmaya çalışılması asıl lûgatin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Fakat yalnız güçleştirmektedir

diyoruz, yoksa imkânsız bir hale sokuyor demiyoruz. Bu hususta bir kaç misal vermeden şunu derhal arz edelim ki bu kelimelerin bazıları, yanında, bugün bizim anladığımız kelime de ya (düz) olarak veya (parantez) içine alınarak yazılmıştır. Fakat söylediğimiz gibi mühim bir kısım umumileşmekten uzak kalmış kelimelerle ifade edilmiştir. **Bay Besim Atalay**'ın kullandığı bu kelimelerden bazılarını burada göstereceğiz. Ve şayet mütercim eserini daha faydalı bir hale getirmek istiyorsa bu kelimeleri de 4 üncü cilt olarak neşredebileceği eserine ilâve etmelidir. Ederse çok daha iyi olacak zannederiz.

Kirman, ünde, içirik, yağırılma, erpidi, erpitti, sendi, senen, kepez, germeç, obratma, buculayın, örge, tirkaz, cip, Tutarak, tutu, tuturuk, tutarik, firik, dölek, ağaç citiği, derge, arda, göcen, kesmik, ungun, öğürlük, köşek, büyüğne, yavaşa, burunsalık, püse, gedeleç, parazvana, çelpeklendi, gölük, bezikti, aynarlar, öndül, sümek, kısırgan, çalpak iş, döğü, bohu, hoşmerim.

Ekserisinin Anadolu'da mahdut mahallerde yaşadığına kani olduğumuz ve pek azının ibda edildiğini zannettiğimiz bu kelimelerin bazıları yanına izah edici kelimeler vazedilmiştir: Çekme (= tasrif), Çekmeli (= imaleli), tozanları (= zerreleri), yoluğ (= fidiye necat), kuyruğu örü [= akrep], araç [= vasıta], oğuldurun [= ana rahmi], söbü [= mahrut, biz buna söbe olarak ve mahrut değil beyzi mânası veririz] sümek yaptı, (=doladı) gibi.

Bazıları lûgatlerimizde mevcut olduğu halde ya tamamen unutulmuş veya pek az yerde kullanılan kelimelerdir: Şamusa kelimesi arapçasından teceme edilirken «yenilen bir çeşit ot, poy otu.» deniliyor [1] bunu arapça aslında «el—hulbe» olarak görüyoruz. [2] Ahteride bu kelime, boy dedikleri nesne ki hububattandır diye tarif ediliyor ve kamusu türki'de [K. T. de] boy otu: arabide hulbe denilen bir nebat ki tohumuna da boy tohumu derler diye buluyoruz. Bu belki bir noksandır: Biz bu kelimeyi bilmiyoruz gösterdiğimiz 3 lûgat kitabında da verilen malûmat bize bunu anlattı. İşin kötüsü telâffuzunda bile ayrılık var.

Bay Besim Atalay kelimelere kendiliğinden ve bazı benze-yişlerden istifade ederek mânâ vermeyi her halde daha faydalı buluyorki birinci cildin 439 numaralı sahifesine gelen savı:

[1] DLT. I, 466

[2] DLT. I, 372

(Kuş yawuzı sagzıgan, yığaç yawuzı azgan, yer yawuzı kazgan, budun yawuzı barsgan.)

Bize şöyle terceme ediyor :

[Kuşların kötüsü saksagan, ağaçların kötüsü kuş burnu «ya-ban gülü», yerin kötüsü bataklığı olan yer, halkın kötüsü barsganlılardır [1].] ve tercemesine devam ediyor: Ağaçların en kötüsüne «azgan» denir, gül gibi sarı beyaz çiçekleri olan bir ağaçtır, küpe gibi kırmızı meyvaları olur. Bizim taraflarda bağ kenarlarına dikerler. Çünkü bu ağaç odun olmaya yaramaz yandığı zaman çatlar elbiseyi ve evdeki eşyayı yakar. Yerin en kötüsü de kendisinde yarlar ve bataklıklar bulunan yerdir, çünkü böyle yerler...] Kitabın arapça nushasında [Azgan] kelimesi hiç arapçaya çevrilmemiştir. Tarif yabancı güle yani kuş konmaza pek benzer. Tarla kenarlarında yetiştirilmesi, küpe gibi kırmızı meyvaları olması, odununun kötülüğü itibarile evet. Fakat yine bizde de yetişen bu yaban gülleri tarla kenarlarında yetiştirilmez, yetişir. Sarı ve beyazdan fazla penpe olur ve filhakika «gül ağacından odun, halayıktan hatun olmaz» tarife göre yaban gülüne benzer. Şö de muhakkak o değildir. Muhterem mütercim aslına hürmet etseydi veya kaydı ihtiyatla yaban gülünü bir not ile aşağıya alarak izahat verseydi daha iyi ederdi zannedirim.

I, 478 de [kertik] kelimesinin tercemesinde çeteleyi yine aslına hürmeten hiç kaydetmeseydi daha iyi olurdu. Zira çetele üzerine kertik yapılan bir nesnedir ve halâ kullanılır.

I, 489 da Süksük diye yazılan kelime Ahteride de aynen mevcut: «dağ armudu, dikenli ağaç ve nihayet süksük ağacı nice zaman ateşi sönmez» diye tarif ediliyor. Mütercim buna dağdağan ağacıdır diyor. amma acaba o mu? o olsa bile poy otu, çöplen, kandire ve topalak otları gibi o da öylece bırakılabilirdi.

I, 487 de Kamçak. Bu kelimenin arapça karşılığını Ahteri şöyle anlatıyor: «suda rengi karaya mail bir küçük canavardır, sur'ati hareketinden ve küçüklüğünden etfalı ona teşbih ederler» tabii az çok bir şey anlaşılıyor. Mütercim bunu şöylece terceme etmiştir «kurbaga yavrusu» dahi denilen su böceği.

I, 491 de Törpigü kelimesi «ağaç yontacak keser» diye terceme edilmiş arapça nushada bu kelimenin arapça karşılığı

[1] Barsgan ve okunuşu hakkında, şimdilik bakınız: A. Zeki Velidi «17 kum altı şehri ve Sadri Maksudi Bey» S. 44—46 İstanbul 1934

el--sefen dir [1] bunun Türkçesini Ahterî şöyle anlatıyor : Keser dedikleri alet ki anınla nesne yontarlar, bazılarınca dörpü dedikleri mişfen gibi timsah derisi gibi meşin deri ve yonmak ve kazımak mânasına da gelir [2]. Bu malûmat elde olunca ve bir de bizde törpü = dörpü mevcut bulundukça törpigü, keser diye terceme edilmemeli idi.

C II, S. 206 daki Topraşdı kelimesinin aslı yani arap harflerile yazılması lâzım gelen kelime unutulmuştur.

II, 341 Sa; 14 deki Ötüme kelimesi her halde öğürme olacaktır.

II, 331 Sa; 12 de arap harflerile Sacıratgu yazıldığı halde lâtın alfabesile Saçratgu yazılmıştır. Biraz aşağıdaki [Sav] da da öyle.

II, 365 de [Er nengin] sözü verilen malûmata göre basma nushada er nengni imiş. Yazma nushada bir tashih ile bu er nengnin haline getirilmiş, doğrusu da budur ben böyle yazdım diyen mütercim bunu ancak arap harflerinde göstermiş asıl kendi eseri olan tercemede yukarda gösterdiğimiz gibi er nengin suretinde yani yanlış olarak işaret etmiştir.

Asıl kitapta bazı fiillerin —her halde unutulmuş— mastar ve muzarileri yazılmamıştır. Fakat Bay Besim Atalay bunların bazılarını tercemede ilâve ediyor ve her nedense bazılarını da ilâve etmiyor. Meselâ II, 85 ve II, 98 de ilâve ediliyor II, 128 ve II, 147 de ilâve edilmiyor.

II, 188 de o at suladı yerine o at suvardı denilseydi aslına daha uygun düşerdi, kelimenin aslı sowgardıdır.

II, 189 de koçtardı kelimesi kuçtardı olarak yazılıydı halâ kucak, kucaklamak hatta kuçmak suretinde kullandığımıza uyardı ve mütercimin de zannedersen bu kuçmak okuması için hiç bir mecburiyeti yoktur.

I, 483 de sengil kelimesi : insanın yüzünde çıkan siğil, ergenlik diye tarif ediliyor. Aslı: el—kebefetü tebdü fi—l vech dir [3]. Ahterî : kara ile kırmızı arasında bir renktir, susam gibi dane dane yüzde belirir. Türkler çığıt dirler diyor. Kamusu türkide de çığıt olarak aynı kelime mevcuttur. Şu halde bu

[1] DLT. I, 407

[2] C; I. S; 507 İstanbul 1932

[3] DLT. I, 400

kelime aslında olduğu gibi tek bir kelime ile ifade edilmeli idi. Zira bu tariflerin hiç biri ne siğili ne ergenceliği [biz ergenselik demeyiz] ne de sivilceyi ifade eder. Bu çığıt dır. Fakat çığıt'ın ne olduğunu bir cilt hastalığı mütehassısına sorulmalı idi.

I, 148 de oruncuk belki uruncuktur. Bundan bir kelime önce gelen nitekim aynı halde yani aynı harekeleri taşıyan kelime ulunluğ yazılmıştır. 150 inci sahifede de udukluk yazılıdır. Belki bunların hepsi U belki O ile başlar belki de burada olduğu gibi karışıktır. Fakat doğrusu hangisi. Bu; anlaşılamaz. O halde bunlar kat'iyetle yazılmamalı idi.

I, 216 de hasta iyileşti diye manâ verilen sükel onğuldu cümlesindeki sükel'i biz sökel diye halâ kullanıyoruz. Mütercim de bunu sökel yazsaydı kelimenin hiç bir tarafı aksamazdı.

Her nedense ne kadar iş diye terceme edilen iş kelimesi varsa aslı yazılırken iş olarak yazılıyor. Halbuki bu kelime hem [ı] hem [i] gibi okunan esreli elif varsa da hemen akabinde bir de hem [ı] hem [i] gibi okunan bir [y] geldiği halde kelime iş olarak yazılmaktan kurtulamıyor. [II, 243 ve 448, 391, 300, I, 244] de olduğu gibi, halbuki aynı kelime bazen talâffuz ettiğimiz şekilde ve aslında iş olarak yazılıyor : [I, 295 ve 287] olduğu gibi.

Çür diye yazılan ve menfaat mânâsına gelen kelime de beiki Çor dur. Bizde zıkkımlanmak yerine ayrıca çorlanmak kullanılır. Aksi manâda ise de bazı kelimelerin hakikî mânâsını kaybedip zıd manâda kullanıldığını Bay Besim Atalay bizden daha iyi bilir.

I, 333 te arapça harflisinde yalngus Türk alfabesi ile yalngus yazılmıştır. I, 395 deki yalnguk ta öyle.

Biz burada gördüklerimizi anlatmakla tercemeyi küçültmek gibi kötü bir düşünceye sapmış değiliz. Kendimize göre kusurlu gördüğümüz kısımları burada göstermekle müteakip ciltlerde tashihini rica veya tashihe yardım etmek emelini güttüğümüzü anlatmak içindir. Yoksa bu terceme ile eseri nihayet daha iyi anlamaya muvaffak olduğumuzdan şükran ve minnetlerimizi biraz yukarda da arz etmiştik.

Muhakkak çok büyük emekler sarfederek tercemeyi bize veren Besim Atalay bu tercemesile Kaşgarlının mertebesine erişmiş ve artık her iki ad —hiç şüphesiz— birlikte anılacak, birlikte hürmetle yad edilecektir. Besim Atalayı bu tercemesinden dolayı tebrik ederken sayın okuyucularımıza da bu kıymetli kitaptan her halde birer tane edinmelerini tavsiye etmekten kendimizi alamıyoruz. Gerek hususî tetkiklere yarıyacak bir eser olması gerek eviât ve ahfada bırakılacak kadar pek mühim bir eser bulunması dolayısıyla ilelebed hususî kütüphanelerde muhafaza edilebilecek bir kıymettedir.

Dünya buhranı karşısında Türk karakteri

M. Şükrü FIRAT

En müthiş tahrip silahlarının icadile, kullanıldığı şu içinde yaşadığımız büyük avrupa harbinin kan gövdeyi götüren, dünyanın çok buhranlı bir anında, Türk milleti burnu bile kanamadan eşsiz dehasının meyvalarını toplamakla meşguldür. Bunların içinde bilhassa haricî siyasetimize taallük eden Türk diplomasisi şüphesiz en başta gelenidir. Bu tıbkı; sağlam bir teknenin usta ellerde engin ve fırtınalı bir denizde metin rotasile sarsılmadan hedefine yürüyüp gitmesine benzer. Son Türk—Alman ademi tecavüz ve dostluk hâdisesi de buna bir misal olarak zikredilebilir.

Son hâdiseler, ordusu kuvvetsiz, ruhu ve imanı zaif olan milletlerin daima ezilmeğe, çiğnenmeğe mahkûm bulunduğunu dünyaya bir defa daha isbat etmiştir. Her türlü mahrumiyetlere ve istirablar göğüs gererek istiklâlini, şerefini korumasını bilen bir millet için zeval mevzu bahs olamaz. Eğer biz bugün zevahire kapılmayıp ta harp denilen korkunç bir badireden alınımız açık olarak kendimizi korumuş bulunuyorsak bunun sırrını [Yurdda sulh, cihanda sulh] piresibine bağlı bulunan büyük davamızda aramalıyız. Dün olduğu kadar bugün de muharip ve gayri muharip her milletle dost geçinmekte olduğumuz, cümlelerin bildiği bir hakikattir. Ebedî Şef, Millî Şef ve Mehmetçik... Bunlar bugünkü enerjik Türklüğün iman ve karakterini temsil ediyorlar. Ordumuza ve kendimize güveniyoruz.

Bizim için, taahhütlerine sadık kalınan her dostluk kıymetlidir. Dostluğumuzun maddî tarafından ziyade mânevî cihetine ehemmiyet verenlerdeniz ve hakikî dost ile düşmanı ayırt etmesini de

pek iyi biliriz. Kimsenin malında, toprağında gözümüz olmadığını dünyaya müteaddit defalar ilân ettik. Bu böyle olduğu kadar başkalarının da kendi menfaatlarımıza karşı aynen öyle olmasını isteriz.

Asil ruhlu Türk milleti istiklaline ve toprak bütünlüğüne dokunulmadıkça harbe girmemek şikkini tercih etmiştir. Çünkü bu sistem onun milli varlığı için zaruridir. Yapılan bütün gayretler, fedakârlıklar, terakkisini ve inkişafını iltizam etmektedir. Daha sonra : bugün bizim, hiç bir devletle beynimizde bir güne ihtilâfin bulunmaması da dört elle sarıldığımız bu şaşmez davayı ilelebed yürütmek istediğimize delâlet eder. Mukaddesata bağlılık ve mukadderata boyun eğmemek ancak Türke has bir meziyettir.

Sınıfsız, farksız, istikrar içerisinde kaynaşmış ve kökleşmiş muazzam bir kitlenin temiz nasiyesinden doğan, tarihine lâyık büyük ülküsü bu vakur seciyesiledir ki Türk inkilabını itilâ yollarında hiç bir devirde bu derece erişemediği medeniyetin en son zirvesine çıkaracak ve bunu cihan tarihi de sinesinde saklayacaktır.

Her şeyde olduğu gibi; bütün bu işlerde de büyük dahli bulunan zaferlerin müjdecisi kahraman orduyu ve onu yaratan elleri selâmlamakla Türk milletinin sonsuz sevinç duyduğunu söylemeğe hacet yoktur. Şanlı bayrağının altında demirden bir kale gibi yaşayan genç, ihtiyar her Türk damarlarında yalnız bir şey taşıyor : Vatan aşkı...

Maniler

Hüseyin Arif Entürk

Köylü gider yoluna
Sepet takmış koluna
Gıt deyince tavuklar
Altın yağar holuna

Köylü gider pazara
Hiç oturmaz avara
Me deyince kuzular
Cevher dolar ahıra

Köylü gider bostana
Gelen geçen mestane
Yak piponu hemşeri
Çök bakalım destane

Köylü gider harmana
Arpa buğday toplana
Çay kahvesi tas tamam
Davet eder fermana

Köylü gider ormana
Merkep gider dermana
Oduncuğu sırtında
Ah eylemiş fermana

Köylü gider avına
Akşam döner evine
Çantacığı sırtında
Bak şu dayının keyfine

Köylü koşar öküzü
Dağda gezer sürüsü
Başında yeşil yazma
Çalışmaktır sevgisi

Tavuk parlar tavana
Köylü başlar horana
Beş yumurta bulunca
Hemen karış kervana

Arpa buğday biçilir
Sovuk sular içilir
Harman ayı gelince
Zengin güzel seçilir

Düğün dernek kurulur
Davul zurna çalınır
Başlay helay havası
Gençler birden salınır

Gelin gelir atınan
Çehiz dolar katınan
Vur davulcu davulu
Köçek oynar sazınan

Elinde desti kova
Sallanda gel eve
Oynaşalım gel yarım
Kuruldu mes'ut yuva

Ak koyun kara koyun
Beni derdime koyun
Ben bu dertten ölürsem
Adımı dertli koyun

Anbarın yapısına
Gün doğar kapısına
Yardan bir elma gelmiş
Uyandım kokusuna

Karşıda oturanlar
Az derdim artıranlar
Gelin bile yanahm
Yarını yitirenler

Kayalar direk direk
Suyu nerden indirek
Kuşlar dilden anlamazki
Yare selâm gönderek

İndim çeşme başına
Sabun koydum taşına
Sevda nedir bilmezdim
O da geldi başıma

Derelerin zavalı
Gün görmedim doğalı
Ah çekmedik günüm yok
Onbeş yaşa değeli

M E T E L

Dürüm dürüm bazlamaç
Yerim yerim karnım aç

Kitap

Pır pır uçar
Akça akça saçar

Kar

Tek ayak üstünde tekbaş
İçinden çıkar bir kazan aş

Lahana

Karşıdan karşıya gölgesiz
geçer

Ses

Resim yapar açınca
Siler çabuk kaçınca

Asma

Nar danesi nur danesi
Dört köşenin bir danesi

Gelin

Özü tatlı sözü tatlı
Candan daha kıymetli

Anne

Halkevi Haberleri

Bir Haziranda Balaç köyüne bir gezinti yapılmış 45 arkadaş iştirâk etmiştir.

Profesör Mazhar Osman 7—8 Haziranda Devletin nüfus siyaseti adlı bir konferans vermişlerdir.

Gündüz keyif veren içkiler ve nesil üzerindeki tahribat hakkında iki konferans vermiştir.

Haftada bir Cumartesi akşamları Halkevi bahçesinde aile toplantısı yapılmıştır.

Halkevi bahçesinde geceleri sinema gösterilmiştir.

Ticaret Vekili Mümtaz Ökmen şerefine 23 Haziranda bir toplantı yapılmış gece saat 2 ye kadar neş'eli vakit geçirilmiştir.

1 Temmuzda'da denizciler bayramı münasebetiyle Halkevi spor kolu kayık ve yüzme yarışları tertibile birincilere madalya ve para mükâfatı verildi. Emin Hekimgil kabotaj hakkında bir konferans verdi.

7 Temmuzda Mahmut Esat Bozkurt Türkiyemizin bugünkü siyaseti adlı bir konferans verdi.

12 Temmuzda toplanan köy muhtarları ve heyetlerine çiftçi mallarının korunması ve iâşe, ihtikâr işleriyle hükûmetin aldığı yeni kararlar hakkında izahat verildi.

13 Temmuz Pazar günü Tarih, Köycüler ve Spor kolları bandonun iştirâkile 35 kişilik bir kafile halinde Dikbıyık mevkiine bir seyahat tertip etmişlerdir.

21 Temmuz Montrö günü münasebetiyle saat 17 de Emin Hekimgil tarafından radyo ile bir konferans verildi.

Çorum Halkevi temsil şubesine mensup gençler üç temsil vermişler ve millî Çorum oyunları yapmışlardır.

23 Temmuz Lozan günü Halkevi salonunda kutlanmış ve konferanslar verilmiş, gece temsil kolu tarafından bir adam yaratmak piyesi muvaffakiyetle oynanmıştır. Ay sonuna kadar her akşam tekrarlanan aynı piyes memlekette büyük bir alâka ve takdir toplamıştır.

İÇİNDEKİLER

Kabutaj hakkının milli bayrağa geçmesi	E. Hekimgil	2
İstiklâl marşı ve M. Akif	F. Atabek	5
Tavşan dağı	F. Pınardag	7
Kuzuma [Şiir]	M. Ş. Fırat	8
Türküm [Şiir]	M. Ş. Fırat	8
Yarının düşüncesi [Şiir]	Beratiys Fırat	8
Yıldız çiçeği	R. Ekmen	9
Divanü lûgat —it— türk	K. Dilcimen	12
Tercemesi dalayisiyle		
Dünya buhranı karşısında	M. Ş. Fırat	27
Türk karakteri		
Maniler	H. A. Entürk	29
Metel	» » »	30
Halkevi haberleri		31

İmtiyaz sahibi : Osman Cudi Gürsoy
Samsun Halkevi Reisi

Neşriyat müdürü : Ziya Karamuk

Müracaatlar : Samsun Halkevi

19 Mayıs Mecmuası adresine yapılmalıdır

Halkevleri Dergileri

Halkevinin adı	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Ankara	Ülkü	Aylık
Adana	Görüşler	»
Afyon	Taşpınar	»
Amasya	Yeşil ırmak	»
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Artvin	Çoruh	İki ayda bir
Bafra	Altın yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	»
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Burdur	Aylık
Denizli	İnanç	»
Diyarbakır	Karacadağ	»
Elâzığ	Altan	»
Eminönü	Yeni Türk	»
Eminönü	Halk bilgisi haberleri	İki ayda bir
Eskişehir	Halkevi	»
Gireson	Aksu	»
İsparta	Ün	»
İzmir	Fikirler	Onbeş günlük
Kayseri	Erciyes	İki ayda bir
Kars	Doğuş	Aylık
Konya	Konya	»
Manisa	Gediz	»
Mersin	İçel	»
Merzifon	Taşan	»
Milâs	Yeni Milâs	»
Muğla	Muğla	»
Niğde	Akpınar	»
Niksar	Ülker	»
Samsun	19 Mayıs	İki aylık
Sinop	Dıranaz	»
Sivas	4 Eylül	»
Trabzon	İnan	»
Yozgat	Bozok	Onbeş günde bir
Zonguldak	Kara Elmas	Üç ayda bir

Bu Dergileri okuyunuz.

Korum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800922
DERGİLER 19 MAYIS SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ 50-56, (1940-
1941) Markası: MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu:

